NILS-ERIC SANDBERG

Kan jag få en magnecyl?

Nils-Eric Sandberg,
frilansskribent, föredragshållare, författare

Ovanför vårt hus sträcker vildgässen i formationer som skulle fått flygofficerare att falla till marken i beundran. »Oktobers grå trumpeter« kallar Hjalmar Gullberg dem (vildgässen, inte flygofficerarna).

Men de fortsätter in i november. Kanske blir de då förkylda, liksom andra mera mänskliga varelser. Då måste de hinna in på ett apotek, för att få en magnecyl. Ty läkemedel får i Sverige endast säljas på apotek.

Det statliga Apoteksbolaget ska även i fortsättningen ha monopol på all försäljning av läkemedel. Det förklarade statsministern i årets regeringsförklaring. Konkurrens är utesluten. Den offentliga sektorn ska ha monopol. Detta var tydligen en principsak för regeringen. Vad gäller de receptfria läkemedlen motiverades monopolet med någon hänvisning till folkhälsan.

Vi blir fria från förkylningen om vi köper magnecyl på det statliga Apoteket. Men den som fått minsta magnecyl från en ICA-butik vore dömd till yttersta elände. Detta är intressant, juridiskt och medicinskt.

Det statliga Apoteksbolagets monopol ska i höst prövas i EU-domstolen. Men regeringen vill behålla monopolet.

Det är stilriktigt. Svenska regeringar, alla sorter, har alltid sett med stor skepsis på läkemedel. Starka grupper inom socialdemokratin har gång på gång krävt att läkemedelsindustrin ska förstatligas. Läkemedel har tillverkats och sålts under priskontroll.

En liten titt i medicinhistorien skulle ha visat politikerna att läkemedlen gett de avgörande bidragen till folkhälsan. Vaccinerna slog ut folksjukdomarna. Utan anestesin vore kirurgin inte möjlig. Etc, etc.

Men politikerna har alltid betraktat läkemedel med största misstro. I värsta fall kunde ett läkemedelsföretag tjäna pengar på att tillverka medicin. Och detta måste förhindras!

Den »borgerliga« regeringen tillsatte 1977 en utredning som skulle föreslå skärpt priskontroll på läkemedel. Motivet var att priskontrollen skulle sänka sjukvårdskostnaderna.

Men: Läkemedlen svarade för 10 procent av sjukvårdskostnaderna. Läkemedelsföretagens vinstmarginal var 10 procent. Och 50 procent av de läkemedel som användes i Sverige var importerade. Alltså utgjorde de svenska läkemedelsföretagens vinst 5 promille av sjukvårdskostnaderna. Hur mycket av detta kunde staten ta, utan att eliminera läkemedelsindustrins forskningsbas? Säg 20 procent. Det motsvarade alltså en promille av sjukvårdskostnaderna. Vart tog den promillen vägen i nästa förhandling om sjuksköterskornas löner?

”Från folkhälsosynpunkt är en ask magnecyl tolerabel jämfört med ett kilo pommes frites och två limpor cigarretter. Men politikerna värjer sig med fasa för en sådan jämförelse.

Receptfria läkemedel får inte säljas i handeln. Regeringens omsorg om folkhälsan förbjuder det. Läkemedel kan vara hälsovådliga.

Antag att vi med detta kriterium granskar handelns utbud av varor. I en genomsnittlig livsmedelsbutik finns mjölk, grädde, ost, falukorv. Allt sådant har en hög fetthalt. Det bidrar till övervikt, diabetes, högt blodtryck. Kombinationen av smör och pommes frites är nog det mest hälsovådliga någon kan få i sig. Men det säljs helt lagligt.

Den som köper en flaska rödvin på Systemet måste visa legitimation. Men även den som väger 100 kilo får köpa pommes frites och bearnaisesås utan att visa något viktleg i Konsum.

Antag att statsmakten, i ett ytterst sällsynt anfall av logiskt intresse, vore konsekvent. Då skulle privata livsmedelsaffärer förbjudas sälja så hälsofarliga produkter som smör, grädde, margarin, fet mjölk, pommes frites, falukorv. Allt sådant skulle säljas endast på apotek.

Livsmedelsbutikerna får nu sälja även cigarretter – som innehåller hundratals karcinogena ämnen. I ett medicinskt korrekt samhälle skulle cigarretter få säljas endast på apotek, mot recept.

Monopol är inget problem, i den privata sektorn. Det förklarade den österrikiske ekonomen Joseph Schumpeter i en bok 1912, den alltjämt mest aktuella bok som skrivits om ekonomi. Ett monopol är inte farligt, för det slås snart ut av ny teknik. Antag att ett företag på mitten av 1800-talet fått monopol på hästskjutstransporter i USA. Vad skulle det företaget gjort när tågen kom? Och vad skulle ett tågmonopol gjort när bilen och flyget kom?

Men det statliga monopolet vållar skada. Ty om staten håller ett monopol förbjuds privat konkurrens.

Alla har ett intresse av att veta vad allt, exempelvis mediciner, kostar. Och det förutsätter att ett offentligt pris kan testas mot ett referenspris. Men problemet med det statliga monopolet är att det innehåller ett förbud mot referenser. Alltså kan ingen veta huruvida det statliga monopolet är effektivt, eller ineffektivt. Vi har inga kriterier, inga mätinstrument. Effektivitetsmått förutsätter fungerande konkurrens. Det innebär att så länge Apoteksbolaget har monopol vet vi inte huruvida det är effektivt.

Från folkhälsosynpunkt är en ask magnecyl tolerabel jämfört med ett kilo pommes frites och två limpor cigarretter. Men politikerna värjer sig med fasa för en sådan jämförelse.

Om vi driver folkhälsoaspekten någon bit till kommer även pommes frites och bearnaise att beläggas med recept. Inte mej emot, om jag kan få en magnecyl.

Nils-Eric Sandberg